

**НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ПЕДАГОШКОГ ФАКУЛТЕТА
У УЖИЦУ УНИВЕРЗИТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ**

Предмет: Извештај Комисије о оцени докторске дисертације

Наставно-научно веће Учитељског факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, на седници одржаној 11. 1. 2018. године, именовало је одлуком број 07-9/2 од 5. 9. 2017. године Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације под називом *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића*, кандидата Веселина Булатовића, у следећем саставу: проф. др Сунчица Денић Михаиловић, редовни професор за ужу научну област *Књижевност* Педагошког факултета у Врању Универзитета у Нишу, председник Комисије; проф. др Стана Смиљковић, редовни професор за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности* Педагошког факултета у Врању Универзитета у Нишу, члан и доц. др Далиборка Пурић са Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу, ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности*, члан.

Након анализе приложене докторске дисертације, урађене под менторством проф. др Миомира Милинковића, Комисија подноси Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу следећи

ИЗВЕШТАЈ

I ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Основни биографски подаци

Веселин Булатовић рођен је 12. новембра 1979. године у Бијелом Пољу, у Црној Гори. Основну школу похађао је у Мојковцу. Гимназију друштвено-језичког смера завршио је у Мојковцу 1998. године са одличним успехом. Основне дипломске студије завршио је на Филозофском факултету у Никшићу Универзитета Црне Горе, са просечном оценом 7,30. Специјалистичке студије уписао је на Педагошком факултету у Сомбору школске 2005/2006. године, а завршио 20. јуна 2007. године. Одбранивши специјалистички рад под називом *Структуралистичка метода у настави граматике*, стекао је звање специјалиста дидактичко-методичких наука у области разредне наставе методике српског језика и књижевности. На Педагошком факултету у Сомбору уписује и мастер студије школске 2007/2008. године, које завршава 27. јуна 2009. године, са просечном оценом 8,88. Мастер рад под називом *Истраживачки задаци у интерпретацији епских народних пјесама* одбранио је са оценом 10,00, чиме је стекао звање мастер учитељ.

2. Научно-истраживачки рад

2.1 Стручни и научни радови

— Булатовић, В. (2015). Проблем методе код Декарта. *Васпитање и образовање, часопис за педагошку теорију и праксу*, Подгорица, бр. 1, година XL, 69-79 [ISSN 0350-1094, UDK 141]. (M53) - 1 бод

— Булатовић, В. (2015). Мултидисциплинарни приступ у афирмацији сарадње школе,

породице и средине у којој се школа налази. *Васпитање и образовање, часопис за педагошку теорију и праксу*, Подгорица, бр. 2, година XL, 83-97 [ISSN 0350-1094, UDK 37.064.1]. (M53) - 1 бод

— Булатовић, В. (2015). Поезија Бранка Миљковића. *Васпитање и образовање, часопис за педагошку теорију и праксу*. Подгорица, бр. 3. година XL, 107-123 [ISSN 0350-1094, УДК 821.163.4.09-1]. (M53) - 1 бод

— Булатовић, В. (2015). Методички приступ роману „Хајдуци“ Бранислава Нушића.

Васпитање и образовање, часопис за педагошку теорију и праксу. Подгорица, бр. 1. година XLI. 87-103 [ISSN 0350-1094, УДК 821.163.4.09-31-93]. (M53) - 1 бод

— Булатовић, В. (2016). Шта чини добар уџбеник црногорског језика и књижевности -

анализа комплета за први разред деветогодишње основне школе. У: А. Пешикан (Ур.): *Уџбеник у функцији наставе и учења*. Ужице: Учитељски факултет, 183-194 [ISBN 97886-6191-039-5, УДК 372.671:811.163.41 (497.16)]. (M33) - 1 бод

2.2 Радови саопштени на научним скуповима

— Булатовић, В. (2016). Методички приступ књижевном стваралаштву Бранислава Нушића,

VIII научни скуп младих филолога Србије „Савремена проучавања језика и књижевности“. Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 2. април 2016.

— Булатовић, В. (2016). Шта чини добар уџбеник црногорског језика и књижевности -

анализа комплета за први разред деветогодишње основне школе, Међународни научни скуп „Уџбеник у функцији наставе и учења“. Ужице: Учитељски факултет, 4. новембар 2016.

3. Структура и садржај докторске дисертације

Докторска дисертација ма Веселина Булатовића под називом *Методички приступ књижевном делу Бранислава Нушића* написана је на 311 страна А4 формата. Садржинску структуру рукописа чини шест тематских поглавља: *Теоријски приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића; Књижевно стваралаштво Бранислава Нушића у наставним плановима и програмима; Методолошки и методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића; Примјери наставне обраде Нушићевих дјела; Методолошки оквир истраживања; Резултати истраживања и интерпретација*, којима претходе *Резиме* на српском и енглеском језику и *Увод*, а иза којих је наведен *Закључак*, *Литература* и *Прилози*. Истраживачки корпус приказан је у одељку под насловом *Одабрана дјела писца; Наставни планови и програми*. Поред текстуалног приступа, у анализи и интерпретацији проблема истраживања кандидат користи и графичку подршку у форми табеларних прегледа, те Прилог бр. 1 (Скала процјене) и Прилог бр. 2 (Чек листа).

Прво поглавље под називом *Теоријски приступ књижевном делу Бранислава Нушића* са више аспеката сагледава значај апликативности дела Бранислава Нушића у позоришту, настави, у времену настанка и данас. Посебно су значајни одељци који се односе на жанровску разноврсност књижевног стваралаштва Б. Нушића, на карактеристике језика, стила и тематике. Нарочито место дато је хумору који у његовом комедиографском раду заузима прво место као непревазиђени естетски елемент. Ове тематске целине функционално су повезане и заузимају простор у раду више од осамдесет страна. Кандидат у рукопису докторске дисертације сагледава могућности различитих методичких приступа књижевном делу Бранислава Нушића, уз комплементарно тумачење тематских, значењских, идејних и естетских нивоа. Указујући на важност усмеравања научно- истраживачке праксе на методички приступ тумачењу књижевне уметности и положај наставника и ученика у том процесу, рукопис докторске дисертације доприноси сагледавању дела овог писца у настави са другачијег аспекта.

Овај се рад више темељи на теоријском сагледавању дела Бранислава Нушића у настави књижевности. Дисертација презентује Нушићев књижевни опус са становишта

књижевне теорије, књижевне историје, естетике, стила и језика и осталих елемената тематске и идејно-естетске структуре. Део рада посвећен је Нушићевом стваралаштву у настави са аспекта методолошко-методичког изучавања.

Истакнуто је Нушићево драмско стваралаштво, као и оцена књижевне критике и позоришне публике, при чему се аутор фокусира на вредновање транспарентности Нушићевог дела. Као значајна тема и значајни мотиви у Нушићевим делима издваја се малограђанштина, те виртуозни дух који је направио *најживописнији комични свет* у српској књижевности. Свестраност Нушићевог опуса која је очигледна у драми, ни у другим књижевним делима није страна, као нпр. у приповеткама, романима, путописима: у историјској прози, биографији/аутобиографији, поезији... Најчешће ће се, у млађим разредима основне школе, истицати хумор, као доминантна естетске категорија, али и мотив који релаксира и учи својом вишезначном поруком. Као мото за речено могу послужити речи самог Нушића, који каже: „Ја знам само за један хумор, један једини, онај који, изазивајући смех на уснама ублажава суровост живота.“

У другом делу докторског рада (100-109) реч је о *Књижевном стваралаштву Бранислава Нушића у наставним плановима и програмима* за основну школу. Ради потпунијег приказивања реалног стања, узети су различити Планови и Програми у настави. Најпре се наводи Наставни план и програм за основну школу СР Црне Горе, из 1973. године, где се цитирају циљеви основног образовања. Наведени су задаци наставе српскохрватског језика у осмом разреду, где се издваја обрада одређених дела Бранислава Нушића. Потом се наводи редуцирани и иновирани наставни план у Црној Гори од 1998/99. године, које је донело Министарство просвете и науке Црне Горе. Овим наставним планом у 5-ом разреду предвиђен је роман *Хајдуци* Бранислава Нушића, а у 8-ом *Сумњиво лице*. Наставним планом из 2005. и 2010. године обрађују се *Хајдуци*, *Аутобиографија* и *Сумњиво лице*.

У раду се наводе планови за средњу школу у распону од 1978-2011. године, и степен заступљености Нушићевог дела.

У трећем делу рада под насловом *Методолошки и методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* (стр. 113-194) кандидат сагледава могућности примене различитих метода при наставном изучавању дела Бранислава Нушића - позитивистичке, психолошке, психоаналитичке, теорије рецепције, историјске, социолошке, као и структуралистичког, семиотичког и лингвистичког приступа. За који ће се приступ наставник одредити зависи од узраста ученика, односно њиховог предзнања и читалачких искустава, као и од специфичности природе изучаваног дела. У другој равни теоријске анализе у оквиру ове тематске целине кандидат испитује могућности проблемског приступа наставном тумачењу одабраних романа, приповедака и драмских дела Бранислава Нушића. У овом одељку рукописа истиче се психоаналитичка метода тумачења књижевног дела, где се дело сагледава кроз неколико етапа у стваралачком процесу аутора, али и у доживљају читалаца, тј. прихватању дела и узајамном односу дело-читалац, дело-ученик, дело-учитељ, наставник... За овакву врсту теме и идеје рада, као и рецепције, битан сегмент су и унутрашњи и спољашњи приступ делу.

Посебну пажњу кандидат посвећује мотивисању ученика за доживљавање, разумевање и критичко сагледавање вредности књижевног дела. На тај начин настава књижевности моделује и изграђује естетски укус ученика, развија сензибилност и способност естетског вредновања. Изнад свега, улога наставника је примарна у дистрибуцији мотива, али и коначног прихватања дела.

Значајан део овог поглавља чини проучавање Нушићевог стваралаштва, припремање наставника за интерпретацију, сагледавање Нушићевог дела у стваралачкој и проблемској настави, упућивање ученика у самосталну анализу дела и вредновање дела.

У четвртој тематској целини насловљеној *Примјери наставне обраде Нушићевих дјела* (194-218) кандидат указује на моделе наставне интерпретације романа *Аутобиографија*, комедије *Ожалошћена породица*, приповетке *Ташула*, алегоричко-сатиричне песме *Два раба*, а за интерпретацију узима се комедија *Пут око света*. При том, кандидат инсистира на приступима који уважавају субјекатску улогу ученика у настави, подстичући га да лични доживљај уобличи у контексту критичког сагледавања вредности дела, мотивишући га да испољи креативност свога духа.

Из наведених примера обраде предложених дела може се извести закључак да кандидат влада свим сегментима рада на часу, показује креативност, подстиче ученике на стваралаштво, звуковно, говорно, кроз замишљене покрете на сцени, до мимике, гестикулације, коришћење одговарајућих реквизита и др. Препоруке које произилазе из наставног приступа овој комплексној теми указују на то да настава у старијим разредима основне школе треба да ухвати корак са временом, уз разумевање прошлости, квалитета живота и пропусте које прати иронија и хумор у делу Б. Нушића.

У петом поглављу, *Методолошки оквир истраживања* (218-233), кандидат детаљно приказује емпиријско испитивање могућности примене проблемског приступа при наставном проучавању дела Бранислава Нушића.

Истраживање се базира на значају доброг методичког и методолошког приступа при интерпретацији књижевног стваралаштва Бранислава Нушића. Предмет истраживања јесу ставови и мишљење наставника о проблемској настави књижевности, као и начин обраде репрезентативних књижевних дела. Проблем је дефинисан на основу питања: *Каква мишљења и ставове имају наставници према проблемској настави и на који начин обрађују дела Бранислава Нушића?*

У овом одељку расправљало се о теоријском, практичном и дидактичном значају истраживања, указујући да ће наставници имати великог удела у темељном и свеобухватном тумачењу дела, самим тим што се подразумева да су они тај битан репрезентативни узорак.

Циљеви и задаци дати су у неколико ставки, као што су дате и опште и посебне хипотезе истраживања.

Варијабле истраживања прецизно су одређене тиме што је овим узорком дошло до уједначавања узорака на анкети, осим недовољно прецизне обраде на основу које би се могло видети на ком се језику организује настава и примењују планови (српском, црногорском, босанском, хрватском...). Добијени подаци обрађени су квантитативно, уз помоћ дескриптивне статистике и анализе.

Популацију у истраживању чинили су наставници црногорског, српског, босанског и хрватског језика и књижевности са подручја Црне Горе. Узорак је формиран у току 2017. године, а чини га 250 наставника. Највећи број испитаника има од 11 до 20 година радног стажа, а третирали су наставни планови од петог до девог разреда из 30 школа са територије Црне Горе.

Резултати истраживања и интерпретација представљени су у шестом поглављу (233-283). У овом делу дата су мишљења и ставови наставника према проблемској настави. Истакнуто је да ова настава чини изузетно ефикасни облик развоја интелектуалних способности појединца, да ученици успешније одговарају на начин путем решавање проблема, као што се развија потреба и ефикасност самосталног учења, „активирање свих мисаоних функција испособности, те примјена знања, то јест да настава буде стваралачка.“ (235) Овде су се, између осталог, мерили ставови и мишљења наставника према ефектима и организацији проблемске наставе и према употреби проблемске наставе приликом обраде дела Бранислава Нушића. У „мерењу“ су се узимала поређења одговора наставника по годинама радног стажа; методе и облици рада

приликом обраде дела, као и проблемски приступ при интерпретацији репрезентативних књижевних дела. Део текста у неколико целина (266-278) најмање се бавио делом Бранислава Нушића, али би могао да буде као секундаран текст у фусноти или обележен другим фонтом, јер није без значаја, поготово када су у питању мишљења релевантних методичара о овом проблему.

У *Закључку* (стр. 283-289) кандидат систематизује и уопштава најзначајније ставове теоријског и емпиријског сагледавања методичког приступа књижевном делу Бранислава Нушића. Савремени методички приступ Нушићевом, и поред измењених услова у смислу „употребе“ књижевног дела у раздобљу које кандидат наводи, условљен је циљевима и задацима наставе на простору Црне Горе, налази успешна методичка решења како би дела Бранислава Нушића побудила одређену пажњу код ученика. Нушић је неко ко је стално актуелан и као комедиограф, критичар људких карактера и нарави, критичар друштва, сугестиван и занимљив, опште прихватљив за различите узрасте и времена. Наставници су ти од којих зависи стваралачко-истраживачки приступ књижевном делу, а тиме зависи и однос ученика према одређеном делу.

II ОЦЕНА РАДА (Критеријуми *Правилника Универзитета у Крагујевцу о пријави, изради и одбрани докторске дисертације*. Прилог, бр. 2. Тачка 2)

1. Значај и допринос докторске дисертације са становишта актуелног стања у научној области

У докторској дисертацији *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* кандидата ма Веселина Булатовића систематизују се проучавања овог феномена са аспекта књижевне теорије, књижевне историје, естетике, стила и језика и осталих елемената тематске и идејно-естетске структуре. Пажња се посвећује теоријском заснивању, практичној примени и емпиријској провери могућности примене проблемских рецептивних модела тумачења прозног и драмског стваралаштва овог писца. Теоријско-методолошко заснивање спољашњих и унутрашњих приступа Нушићевом делу и емпиријско истраживање проблемске примене интегративних методолошких поступака у наставном тумачењу могу допринети унапређивању квалитета рецепције књижевног дела Бранислава Нушића.

2. Оцена да је урађена докторска дисертација резултат оригиналног научног рада кандидата у одговарајућој научној области

Резултати теоријског и емпиријског истраживања кандидата, као и структура, садржина и форма приступа у изучавању књижевног дела Бранислава Нушића, потврђују став Комисије да је докторска дисертација *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* резултат оригиналног научно-истраживачког рада.

Проблем којим се кандидат бави актуелан је у теоријској и методичкој литератури и у наставној пракси у старијим разредима основне школе и у средњој школи.

Књижевно дело Бранислава Нушића од настанка до данас привлачило је пажњу књижевних теоретичара, историчара, критичара, а са методичког аспекта у мањој мери је проучавано у контексту проблемске наставе. Из тог разлога кандидат полази од књижевнонаучних промишљања Нушићевог књижевног остварења, успостављајући моделе наставног проучавања појединих његових дела. У емпиријском делу рада, експерименталном методом на одабраном узорку, уз коришћење одговарајућих инструмената и примену одабраних статистичких поступака, кандидат је проверавао како се примена проблемске наставе рефлектује на квалитет наставне рецепције ових наставних садржаја.

3. Преглед остварених резултата рада кандидата у паучној области

Увидом у приложену документацију о објављеним научним и стручним радовима из области дидактичко-методичких наука и учешћу на научним скуповима на којима је излагао радове из ове области (*Методички приступ књижевном стваралаштву Бранислава Нушића; Шта чини добар уџбеник црногорског језика и књижевности - анализа комплета за први разред деветогодишње основне школе*) кандидат Веселин Булатовић показао је интересовање за изучавање дидактичко-методичких питања савремене наставе.

4. Оцена испуњености обима и квалитета у односу на пријављену тезу

Докторска дисертација *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* кандидата Веселина Булатовића својом формом, садржином и научним достигнућима испуњава обим и квалитет научних и стручних критеријума у односу на пријављену тему. Кандидат је у теоријском делу рада коришћењем књижевнонаучне и методичке литературе поставио основу за емпиријско истраживање могућности примене проблемских рецептивних модела тумачења прозног стваралаштва Бранислава Нушића. Коришћене су одговарајуће методе и истраживачки поступци који се заснивају на спољашњем и унутрашњем приступу књижевном тексту.

Методологија научно-истраживачког рада прилагођена је законитостима теоријског и емпиријског изучавања методичког приступа роману. Резултати истраживања приказани су текстуално, табеларно и графички.

Докторска дисертација кандидата Веселина Булатовића нуди нова сазнања у области методолошких приступа у тумачењу прозног и драмског стваралаштва Бранислава Нушића. Језик дисертације испуњава стандарде књижевне науке и књижевнојезичке норме.

5. Научни резултати докторске дисертације

Докторска дисертација *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* кандидата Веселина Булатовића садржином, обимом и теоријско-методичким резултатима представља корисну грађу у рецепцији и тумачењу Нушићевог књижевног стваралаштва. Вредност научних резултата докторске дисертације *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића*, проистиче и из чињенице да рецепција Нушићевог дела, у регроспективи књижевне историје и наставне праксе, није раније добијала довољно одговарајуће место у теорији, књижевној историји и наставној пракси. Ова опсежна дисертација, писана савесно и скрупулозно, садржи читав низ научно заснованих судова и оцена којима се осветљава и продубљује степен досадашњих знања о књижевном стваралаштву Бранислава Нушића и о методичким приступима приликом методичке интерпретације. То посебно обогаћује знања наставника у области модерне проблемске и продуктивне интерпретације књижевног текста у стваралачкој настави српског језика и књижевности. Посебно је важно истаћи да је нашој методичкој науци и наставној пракси недостајала студија која на основу доследно спроведених истраживања нуди нова сазнања и функционалну примену савремених, конкретних методичких и методолошких истраживања на подручју Црне Горе у оном делу где је Нушић „писац из читанке“.

6. Примењивост и корисност резултата у теорији и пракси

Остварени резултати истраживања у докторској дисертацији биће од користи у модерно организованој настави, заснованој на продуктивним методама интерпретације књижевног текста, а посебно у процесу стваралачке наставе проблемског типа. Од доброг методолошког пута зависи успех у тумачењу књижевног дела.

Резултати истраживања показују да је књижевно дело Бранислава Нушића изашло из оквира времена у којем је настало, те га ваља тумачити и сагледавати као дело трајне уметничке вредности. Комплементарном применом различитих методских приступа

постиже се виши ниво егзактности, а лакше се остварује и јединство анализе и синтезе, емоционалног и рационалног, индукције и дедукције, теорије и праксе. Такође, резултати истраживања могли би да подстакну кандидата да предложи још неке могућности унапређивања наставног рада осим комбиновањем метода и поступака, чиме се постиже виши, интеграцијски ниво савлађивања градива у области матерњег језика и других предмета. Могло би се, на пример, предлагати да Наставни планови и програми у већој мери предвиђају текстове или дела писца Бранислава Нушића.

Општи је став Комисије да дисертација ма Веселина Булатовића представља допринос у теоријској области методике и сродних дидактичких дисциплина, као и у области функционалне примене модерних методичко-методолошких достигнућа.

7. **Начин презентирања резултата научној јавности**

Кандидат је своје погледе и ставове о књижевном стваралаштву Бранислава Нушића исказао кроз објављене радове и учешћа на научним скуповима.

У докторској дисертацији кандидат је Нушићево књижевно дело разматрао са теоријског становишта и са становишта методичке примене у наставном процесу.

III **ЗАКЉУЧНА ОЦЕНА КОМИСИЈЕ**

Докторска дисертација *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* кандидата Веселина Булатовића је оригиналан рад који нуди нова сазнања у теорији и пракси Методике наставе српског језика и књижевности. У првом делу рада систематизују се теоријска проучавања Нушићевог књижевног стваралаштва са аспекта књижевне теорије, књижевне историје, естетике, стила и језика и осталих елемената тематске и идејно-естетске структуре. Нарочита пажња посвећује се теоријском заснивању и практичној примени проблемских рецептивних модела тумачења прозног и драмског стваралаштва овог писца. У емпиријском делу рада испитује се каква мишљења и ставове имају наставници према проблемској настави и на који начин обрађују дела Бранислава Нушића у основним и средњим школама у Црној Гори.

IV **ПРЕДЛОГ КОМИСИЈЕ**

На основу претходно изнетог, Комисија сматра да је кандидат Веселин Булатовић докторском дисертацијом *Методички приступ књижевном дјелу Бранислава Нушића* остварио свој теоријско-методолошки и научни циљ, и предлаже Наставно-научном већу Педагошког факултета у Ужицу Универзитета у Крагујевцу да усвоји овај Извештај и омогући кандидату јавну одбрану дисертације пред истом Комисијом.

У Врању, 21. априла 2018. године.

Чланови Комисије:

Проф. др Сунчица Денић Михаиловић, редовни професор за ужу научну област *Књижевност*, Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу

Проф. др Стана Смилковић, редовни професор за ужу научну област *Методика наставе српског језика и књижевности*, Педагошки факултет у Врању, Универзитет у Нишу

Доц. др Далиборка Пурић, ужа научна област *Методика наставе српског језика и књижевности*, Педагошки факултет у Ужицу, Универзитет у Крагујевцу

